

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2022

Bc. Jana Kramlová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Vyhnání Putinovou invazí. Rozhovory s válečnými
uprchlíky z Ukrajiny**

Bakalářská práce

Autorka práce: Bc. Jana Kramlová

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: Mgr. David Klimeš, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 2. srpna 2022

Bc. Jana Kramlová

Bibliografický záznam

Kramlová, Jana. *Vyhnání Putinovou invazí. Rozhovory s válečnými uprchlíky z Ukrajiny*. Praha, 2022. 38 str. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Mgr. David Klimeš, Ph.D.

Rozsah práce: 68 450 znaků včetně mezer

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá novinářským zpracováním příběhů válečných uprchlíků. Jejím jádrem je praktická část obsahující soubor publicistických rozhovorů s uprchlicemi, které vyhnala z domovů ruská invaze na Ukrajinu. Teoretická část představuje jednak historický kontext a souvislosti dnešního konfliktu, věnuje se také tématu ukrajinské národní identity. Z metodologického hlediska se zabývá válečnou žurnalistikou a rozhovorem. V již zmíněné praktické části pak prostřednictvím publicistických rozhovorů se šesti uprchlicemi řeší výzkumnou otázku, která se soustředí na proměnu identity uprchlic a faktory, které jejich novou identitu formovaly. Těmito faktory se ukazují být rodinné vazby, jazyková bariéra v Česku nebo strach z toho, že už se nebudou mít kam vrátit. Často také zmiňují vliv médií na formování identity nebo hrdost na to, jak se jejich země ruské agresi brání. Práce si zároveň klade za cíl obohatit dosavadní zjištění o praxi vedení rozhovoru s válečnými uprchlíky. Potvrzuje dosavadní teoretická zjištění o vedení rozhovoru s lidmi, kteří zažili traumatizující zkušenost a přináší postřehy ze spolupráce s nimi.

Abstract

This bachelor thesis deals with the journalistic coverage of war refugee stories. The core of the thesis is a practical part containing a set of journalistic interviews with refugees who have been displaced from their homes by the Russian invasion of Ukraine. The theoretical part presents both the history and context of today's conflict and also addresses the topic of Ukrainian national identity. Methodologically, it deals with war journalism and interviewing. The practical part then addresses the research question that focuses on the change of identity of the refugees and factors that have shaped their new identity through journalistic interviews with six refugees. These factors turn out to be family ties, the language barrier in the Czech Republic or the fear of having nowhere to return to. The respondents also frequently mention the influence of the media on identity formation or pride in their country's resistance to Russian aggression. The paper also aims to enrich the existing findings on the practice of interviewing war refugees. It confirms existing theoretical findings on conducting interviews with people who have lived through traumatic experiences and provides insights from working with them.

Klíčová slova

Rozhovor, žurnalistika, uprchlík, válka, Ukrajina, média

Keywords

Interview, journalism, refugee, war, Ukraine, media

Název/Title

Driven out by Putin's Invasion. Interviews with Refugees from Ukraine

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce panu Mgr. Davidu Klimešovi, Ph.D., za veškerou jeho pomoc a podnětné rady. Díky patří také mé rodině a přátelům, kteří mi byli během tvorby práce velkou oporou.

Obsah

Úvod	9
1 Kontextuální část: Válka na Ukrajině	11
1. 1 Historie rusko-ukrajinských vztahů	11
1. 1. 1 Ukrajina po rozpadu SSSR	11
1. 1. 2 Ukrajinská národní identita.....	14
1. 2 Ruská invaze na Ukrajinu 2022	18
1. 2. 1 Únorový útok a co mu předcházelo	18
1. 2. 2 Váleční uprchlíci a identita	19
2 Teoreticko-metodologická část	23
2. 1. Válečná žurnalistika	23
2. 1. 1 Rozhovor s uprchlíky	25
2. 2 Rozhovory s uprchlíky v praxi.....	27
2. 2. 1 Získání respondentů a vedení rozhovoru	28
2. 2. 2 Analýza výpovědí	29
Závěr.....	33
Seznam zdrojů a literatury.....	36
Teze bakalářské práce	44
Seznam příloh.....	45

Úvod

Rusko zahájilo 24. února 2022 plnohodnotnou vojenskou invazi na území Ukrajiny. Nevyprovokovaná ruská agrese proti suverénnímu státu stála obě strany mnoho materiálních a finančních prostředků a nepředstavitelné ztráty na životech, včetně životů tisíců civilistů. Zpravodajové přirovnávali hrůzné výjevy z Mariupolu nebo Buči k čečenskému Groznému nebo syrskému Alepu, městům, která byla rovněž v podstatě srovnána se zemí. Miliony lidí se rozhodly původně čtyřicetimilionovou Ukrajinu opustit a skryly se před válkou v zahraničí. Přes tři sta tisíc uprchlíků našlo útočiště v Česku.

Jádrem této práce je soubor šesti rozhovorů se ženami, které se rozhodly Ukrajinu kvůli válce opustit a usadit se právě v Česku. Metodou publicistického rozhovoru texty vyprávějí příběhy těchto žen, přibližují čtenářům situaci, ve které se uprchlice kvůli útoku, který Rusko na jejich zemi podniklo, ocitly. Cílem a tématem těchto rozhovorů je primárně odpovědět na výzkumnou otázku této práce, a to jak válečná a uprchlická zkušenost formovaly identitu těchto žen. Soustředí se i na to, jakým způsobem vnímaly respondentky společenskou a identitární situaci na Ukrajině před rokem 2014, kdy konflikt na Ukrajině začal, a během následujících let. Popisují, jak se změnil jejich vztah k ruskému národu nebo jak se staví k tomu, že je jejich mateřským jazykem ruština. Respondentky také vysvětlují, jak se jim kvůli válce nebo útěku změnil vztah k jejich zemi a jak vnímají válku, kterou Ukrajina vede, i když jsou od domova stovky kilometrů daleko.

Téma práce je relevantní jednak z důvodu své vysoké aktuálnosti, jednak z širší významu, které pro českou i světovou společnost má. Válka na Ukrajině ze dne na den změnila životy nejen Ukrajincům, ale v konečném důsledku všem Evropanům. Je proto důležité mluvit s lidmi, kteří ji přímo zažili a mohou představit a vysvětlit své zkušenosti. Je právě úkolem novinářů, aby byli schopni tyto zkušenosti zprostředkovaně předat širokému publiku. Skutečnost, že se ve 21. století v Evropě odehrává ozbrojený konflikt, je pro mnohé nepochopitelná, a ještě nedávno byla absolutně nepředstavitelná. Zabývat se jeho příčinami i důsledky je proto zásadní pro vyprávění se s tímto konfliktem a také pro předcházení konfliktům dalším.

Důvodů pro zkoumání války na Ukrajině právě optikou uprchlického rozhovoru je několik. Samotná přítomnost uprchlíků v Česku je pro nás jedním z nejhmatatelnějších a nejsrozumitelnějších prostředků, jak s válkou přicházíme do kontaktu. Lidé prchající z Ukrajiny si často prožili velmi traumatické zážitky a jsou naprosto vytrženi nejen ze svého běžného života, ale i přirozeného prostředí. Proměnu jejich identity potřebujeme chápat, abychom jim byli schopni poskytnout co nejlepší pomoc a péči. Informovanost veřejnosti je důležitá nejen proto, abychom věděli, jak pomoci, ale aby také bylo zřejmé, proč bychom se vůbec o tuto pomoc měli snažit a že je potřebná. Identita Ukrajinců a Ukrajinek bude důležitá i po skončení války, a to jak pro jejich osobní směřování, tak pro budoucnost celé země.

Práce je organizována do několika částí. V teoretické části nejprve poskytuje základní přehled politického a společenského dění, které se na Ukrajině odehrávalo před začátkem války na východě země a anexí Krymu v roce 2014, ale i po těchto událostech. Popisuje ukrajinskou národní identitu a faktory, které měly na její formování v souvislosti s politickým vývojem v zemi vliv. Druhá část teoretické části se věnuje východiskům pro vedení rozhovoru s válečnými uprchlíky – zabývá se válečnou žurnalistikou a publicistickým rozhovorem. V závěru této části také dochází ke shrnutí základních poznatků z praxe vedení rozhovorů s uprchlicemi. Tato část je jednak jakousi diskusí nad odpověďmi na výzkumnou otázku, jednak si klade za cíl obohatit dosavadní zjištění o praxi vedení rozhovoru s válečnými uprchlíky. Samotné rozhovory, které tvoří nedílnou součást práce, jsou shromážděny v příloze.

1 Kontextuální část: Válka na Ukrajině

První část práce poskytuje stručný kontext moderní historie Ukrajiny, která je důležitá k pochopení jejího pozdějšího osudu. Věnuje se také identitě ukrajinského národa, případně nesouladům, ke kterým u ní docházelo a podle některých autorů byly jedním z hlavních zdrojů neshod mezi východní a západní částí země. Dále představuje bezprostřední kontext únorové invaze a teoretická východiska vlivu války na identitu válečných uprchlíků.

1.1 Historie rusko-ukrajinských vztahů

Ruská agrese na Ukrajině, která začala 24. února 2022, přišla po osmi letech zamrzlého konfliktu. Ten se mezi oběma zeměmi odehrával od roku 2014, kdy začala válka na východě země a Rusko anektovalo ukrajinský poloostrov Krym (Kofman a kol., 2017). Právě tyto momenty jsou důležité pro pochopení únorové invaze – je tak potřeba vysvětlit geopolitické pozadí a historické události, které jim předcházely. Důležitou roli v nich hrála mimo jiné nejednotnost ukrajinské národní identity, názorové rozdělení mezi východem země, hlavně regionem Donbas, a zbytkem Ukrajiny. Právě toho Rusko a jím podporovaní separatisté využili k rozdmýchání původního konfliktu v roce 2014 (Zhurzhenko, 2014).

1.1.1 Ukrajina po rozpadu SSSR

V roce 1991 došlo k rozpadu Sovětského svazu. Vyhlášením ukrajinské samostatnosti tak skončila dlouhá etapa společného soužití Ruska a Ukrajiny v jednom státě. Ukrajinci si vlastní stát odhlasovali téhož roku v referendu, pro bylo 90,3 procenta obyvatel (Potichnyj, 1991). Poměrně velkou podporu měla ukrajinská samostatnost i na převážně ruskojazyčném východě země (Doněcká a Luhanská oblast 83 procent) nebo na v podstatě kompletně ruskojazyčném Krymu (54 procent). Ukrajina si také zvolila nového prezidenta, kterým se stal Leonid Kravčuk. Ten se snažil o navázání spolupráce se Západem a budování Ukrajiny jako nezávislého státu (Wise a Brown, 1998). Musel ale také řešit složité vztahy s Ruskem, které bylo stále významným ekonomickým partnerem pro nový stát (D'Anieri, 1999).

V roce 1994 se Ukrajina vzdala ve prospěch Ruska jaderných zbraní, které se na jejím území nacházely ještě ze sovětských dob (Yost, 2015). Zařadila se mezi smluvní strany takzvané NPT – Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Téhož roku se na oplátku USA, Rusko a Velká Británie zavázaly v Budapešťském memorandu poskytnout Ukrajině bezpečnostní záruky v případě narušení jejího území nebo její politické nezávislosti (Yost, 2015). Tyto státy tak přislíbily

respektování hranic a suverenity Ukrajiny. Ukrajina také uzavřela partnerství se Severoatlantickou aliancí.

V prezidentských volbách roku 1994 Kravčuk neobhájil svůj prezidentský mandát a jeho nástupcem se stal Leonid Kučma. Kučma se opíral hlavně o podporu ruský mluvících obyvatel, sám pocházel z východní části země. Zahraniční politika během jeho desetileté vlády nebyla jednoznačně orientovaná ani na Rusko, ani na EU. Za jeho vlády byla zahraniční politika přizpůsobená zájmům jemu blízkých oligarchů, docházelo k narušování svobody tisku a zhoršila se ekonomická situace v zemi (Kuzio, 2005). V době Kučmova prezidentství byla také přijata nová ústava, která posilovala pravomoci prezidenta.

Zemi sužovanou korupcí a slabou vládou práva čekaly další volby v roce 2004. V těch proti sobě stáli proruský kandidát Viktor Janukovyč a jeho proevropský protivník Viktor Juščenko. Předběžné průzkumy favorizovaly Juščenka, po sečtení hlasů nicméně úřady vyhlásily vítězem Janukovyče. Kvůli zprávám o manipulacích (převážení voličů v proruských oblastech k volebním místnostem autobusy, neviditelný inkoust v propiskách v proevropských oblastech) se spustila vlna protestů, které požadovaly nové férové volby (Karatnycky, 2005). Pro tyto události se vžilo pojmenování oranžová revoluce podle oranžové barvy, kterou se v předvolební kampani prezentoval Juščenko. Několik dní po volbách prohlásil ukrajinský Nejvyšší soud volby kvůli manipulacím za neplatné. V příštím pokusu zvítězil Juščenko s 52 procenty hlasů a stal se na příštích pět let prezidentem Ukrajiny (Karatnycky, 2005). Ve volbách se projevil politické rozdělení země. Zatímco v severních a západních oblastech měl jasnou převahu Juščenko, jižní a východní regiony preferovaly naopak Janukovyče (KIIS, 2004).

Juščenko dostal svým předvolebním slibům a otočil politickou orientaci Ukrajiny směrem na EU a NATO. S oběma společenstvími prohloubil během svého prezidentství spolupráci. V roce 2008 zahájila Ukrajina jednání o asociační dohodě s Evropskou unií, která se týkala odstranění bariér ve vzájemném obchodu (Evropská rada, 2017). Ukrajina v této době spolu s Gruzíí také intenzivně debatovala s představiteli NATO o případném budoucím členství. Proti možnosti vstupu těchto zemí do aliance se vyjádřil prezident Ruské federace Vladimir Putin (Dawar, 2008). Podpora Juščenka se postupně propadala. Mohla za to nestabilní vnitropolitická situace, která vyústila ve vítězství Janukovyčovy Strany regionů v předčasných volbách, a také ekonomická situace, která byla poznamenána přerušáním dodávek plynu z Ruska v roce 2009 (Rutland, 2015).

V příštích prezidentských volbách v roce 2010 tak zvítězil, tentokrát již legálně, Viktor Janukovyč. Kandidát s ruskou podporou převrátil zahraniční politiku Ukrajiny směrem na východ. Janukovyč nejprve prodloužil Rusku nájemní smlouvu pro námořní základnu v Sevastopolu výměnou za výhodnější dodávky plynu na Ukrajinu (Rutland, 2015). Několik měsíců po jeho zvolení také parlament odmítl další snahy o zapojení Ukrajiny do NATO. Zpočátku svého prezidentství ale Janukovyč pokračoval ve vyjednávání asociační dohody s Evropskou unií. V roce 2013 ale překvapivě oznámil, že ji navzdory plánu nepodepíše, což spustilo v Kyjevě i dalších částech země masové protesty.

Odpor proti nahrazení spolupráce s EU posílením vztahů s Moskvou, takzvaný Euromajdan, trval několik měsíců. Symbolem protestů se stalo kyjevské Náměstí nezávislosti – Majdan. V únoru 2014 se ale protesty zvrhly v násilnosti, když se ozbrojené složky pokusily proevropské protesty potlačit. O život v jejich důsledku přišlo přes sto lidí (Radio Svoboda, 2014). Janukovyč poté prchl do Ruska. Hlavně ve východních oblastech země protestovali naopak odpůrci integrace Ukrajiny do evropských struktur. Nejsilnější byly tyto protesty na Donbase, kde je s ruskou podporou rozdmýchali místní separatisté (Kofman a kol., 2017; Forró, 2020).

Jen několik dní po destabilizaci Ukrajiny způsobené násilnostmi při protestech se Rusko rozhodlo anektovat ukrajinský poloostrov Krym. Nejprve došlo k obsazení vládních budov, následně se konalo referendum o připojení poloostrova s většinovým etnicky ruským obyvatelstvem k Ruské federaci. Toto referendum nicméně nebylo uznáno většinou států světa (OSN, 2014). Protesty na východě země přerostly v dubnu v ozbrojený konflikt mezi separatistickými vojenskými jednotkami podporovanými Ruskem a ukrajinskou armádou. Separatisté následně získali pod svou kontrolu část Donbasu a vyhlásili zde Doněckou a Luhanskou lidovou republiku (Kofman a kol., 2017).

Další dění na Ukrajině už se tak neslo ve stínu tohoto konfliktu. Po útěku Janukovyče do Ruska se prezidentem stal prozápadní ukrajinský podnikatel Petro Porošenko, proevropské strany získaly většinu i ve volbách do parlamentu. Porošenko s Putinem v roce 2015 podepsali Minské dohody o příměří, které měly vést k postupnému ukončení konfliktu (Unian, 2015). Obě strany se ale ihned začaly obviňovat z porušení klidu zbraní, a tak konflikt neutichl. Stal se z něj takzvaný zamrzlý konflikt, který, i když ne intenzivně, pokračoval až do roku 2022.

V roce 2017 Ukrajina podepsala asociační dohodu s Evropskou unií a pokračovala tak v pomalé, hlavně ekonomické, západní integraci (Evropská rada, 2017). Dva roky poté vystřídal Porošenka v prezidentském úřadu s přesvědčivou podporou 72 procent voličů herec a komik Volodymyr Zelenskyj. Prezidentem byl i v roce 2022, kdy válka na Ukrajině přešla do další fáze.

1. 1. 2 Ukrajinská národní identita

Ukrajinská národní identita se stala klíčovým prvkem politického vývoje na Ukrajině posledních let. Bloom (1990) národní identitu definuje jako „stav, kdy skupina lidí cítí sounáležitost s určitými symboly národa – přijme je za své – takže pokud jsou tyto symboly v ohrožení nebo existuje naopak možnost jejich vylepšení, je tato skupina schopna jednat podle stejného psychologického vzorce“. Podle Zhurzhenko (2014) jde o projekt vytvořený politickými a kulturními elitami, který je implementován vzděláním, médií a symboly. Silná a stabilní národní identita podle ní zajišťuje sociální soudržnost, pomáhá integrovat menšiny a garantuje teritoriální identitu a bezpečnost národa. Jedná se o vnitřní sebeidentifikaci skupiny, jednoduše odpověď na otázku „kam patřím?“. Národní identita zároveň slouží jako zdroj stability politického systému a sociálního rozvoje (Balabanov a kol., 2019).

Ukrajinská národní identita je konceptem velmi mladým. I když s vyhlášením nezávislosti Ukrajiny souhlasila naprostá většina jejích obyvatel, mnoho z nich zatím nemělo k novému státu vztah. Průzkum z roku 1996 ukázal, že se s Ukrajinou jako takovou identifikovalo jen 38 procent jejích obyvatel. Dalších 25 procent obyvatel se nejsilněji identifikovalo (s již zaniklým) Sovětským svazem, 32 procent jednoduše cítilo sounáležitost s oblastí, ve které žili nebo se v ní narodili (Wolczukova, 2000). Nový stát tak musel vyplnit ideové vakuum, které na jeho území vzniklo po pádu sovětské nadvlády.

Za sovětské éry byl historický a kulturní původ Ukrajinců potlačován společnou sovětskou myšlenkou, která byla nadřazená odlišnostem jednotlivých etnických skupin (Wolczukova, 2000). Základy nového národního smýšlení postavili Kravčuk a Kučma právě na dobách předsovětských. Na bankovkách hřivny, nové ukrajinské měny, se tak objevili například první bojovníci za nezávislost Ukrajiny Ivan Mazepa nebo Mychajlo Hruševskyj, který se stal v roce 1917 prvním prezidentem Ukrajinské lidové republiky (Wolczukova, 2000). Dalšími symboly samostatné ukrajinské národní kultury byli například básníci Taras Ševčenko nebo Lesja Ukrajinka (Zhurzhenko, 2014). Důležitým tématem pro formování ukrajinského národa byl a je

velký hladomor, který sovětský komunistický režim na počátku 30. let na Ukrajině vyvolal, některými státy je považován za genocidu (Zhurzhenko, 2014). Sovětská minulost země nicméně nebyla popřena, byla ale interpretována jako odrazový můstek pro budoucí samostatnost země (Wolczuková, 2000). Vliv východu na ukrajinskou národní identitu nemohl být podle Wolczukové (2000) ignorován, protože v ní funguje jako základní prvek narativu Ukrajiny jako pomyslného mostu mezi Východem a Západem.

Jednoduché nebylo formování nové společné národní myšlenky ani kvůli dělicím liniím, které mezi obyvateli Ukrajiny existovaly a částečně převládají dodnes. Karácsonyi a kol. (2014) uvádí takové rozdělení dokonce v šesti rovinách, a to podle etnicity, jazyka, geografického vývoje, historie, politických hodnot a náboženství. Jazyková a etnická různost se z dnešního pohledu jeví jako nejzásadnější pro budoucí směřování státu. Zatímco na severu a východě země byla v podstatě hned po vzniku samostatné Ukrajiny ukrajinská národní myšlenka přijímána, na jihu a východě země tomu tak nebylo (Stebelsky, 2018). Mohl za to hlavně příliv etnických Rusů do průmyslové oblasti Donbasu na přelomu 19. a 20. století. Industrializace byla pojícím prvkem tohoto regionu. Vlastní regionální identita místních obyvatel se vytvořila hlavně díky sovětské propagandě 30. let, která vyzdvihovala Donbas jako vedoucí industriálně-proletářský region (Stebelsky, 2018). Silná etnokulturní identita tohoto regionu, kde dodnes žijí převážně Rusové nebo ruskymluvíci Ukrajinci, tak působila potíže při formování celonárodní identity a následných krocích k modernizaci a demokratizaci země (Balabanov a kol., 2019). Kučma na tento fakt upozorňoval a prohlašoval, že je potřeba učinit kroky ke konsolidaci země tak, aby bylo vzato v úvahu vícenárodnostní složení obyvatelstva. Přesto ale v nové ústavě, která byla za jeho úřadu přijata, zůstala ukrajinština jediným úředním jazykem. Ruština a další jazyky etnických minorit mohly nicméně být volně používány a rozvíjeny (Wolczuková, 2000). Vůbec největší podíl etnických Rusů ze všech ukrajinských oblastí měl a má Krym (Státní statistický úřad Ukrajiny, 2001). Místní nesoulad s celonárodní identitou se projevil už v roce 1992, kdy separatistické tendence na Krymu málem vyústily ve vyhlášení samostatnosti. Prezidentu Kučmovi se ale nakonec podařilo záležitost vyřešit tak, že území přidělil větší autonomii a přiměl ho tak zůstat součástí státu (Smoor, 2017).

Podle Zhurzhenko (2014) se nicméně pravá „Pandořina skříňka“ identitárního rozkolu Ukrajiny otevřela až s Oranžovou revolucí. Zvolení jasně proevropského kandidáta bylo v Rusku vnímáno jako převrat zinscenovaný Západem a zásah do ruské „sféry vlivu“. Barevné revoluce Moskvu neznervózňovaly nejen kvůli dění mimo hranice Ruska, obávala se také toho, že by se

prodemokratické nálady mohly rozšířit až za ně a ohrozit tak tamní vládu (Rutland, 2015). Kreml proto prohlásil budování ukrajinského státu a národní identity za nebezpečný nacionalismus a fašismus ohrožující tamní ruskou menšinu, aby oslabil Ukrajinu a předešel jejímu směřování na západ (Stebelsky, 2018). Sjednocení obyvatelstva, které někteří očekávali díky novému náboji europeizace Ukrajiny (Wolczukova, 2000), se tak nenaplnilo, naopak nastal ještě větší názorový rozkol mezi východem a západem země, který podpořilo hlavně zvýraznění regionální identity Donbasu na úkor té národní. Ve „válce identit“ pokračoval prezident Janukovyč, který se opíral o podporu především východních rusky mluvících obyvatel (Zhurzhenková, 2014). Nevynaložil žádné úsilí ke smíru obou skupin a z rozštěpení země naopak těžil. Jeho Strana regionů se prezentovala jako ochránce rusky mluvícího obyvatelstva proti radikálním ukrajinským nacionalistům (Wilson, 2016). Byla spojená s podnikateli a oligarchy, kteří měli na Donbase své podnikatelské aktivity. Uhlí z tamních dolů exportovali do Ruska a potřebovali s ním tak udržovat dobré vztahy, asociační dohoda s EU by pro ně byla neprospěšná (Forró, 2020).

Protestní hnutí Euromajdan, které volalo po směřování Ukrajiny na západ, po spravedlnosti, demokracii a vymýcení korupce, bylo ruskými a ruskojazyčnými médii zneužito k propagandistickým účelům a prezentováno jako fašistický puč (Smoor, 2017; Zhurzhenko, 2014). Tehdejší vedení země protesty interpretovalo jako nepřátelské hnutí vůči východu země organizované západními fašisty (Wilson, 2016). Průzkumy přitom později prokázaly, že pětina účastníků Majdanu byla z východu Ukrajiny a další čtvrtina z nich byla bilingvní (Karácsonyi a kol., 2014). Protesty se spustily také na východě země. Zde měly většinou ale opačný, protievropský náboj, začalo se jim říkat Antimajdan (Stebelsky, 2018). Na Donbase hnal demonstranty do ulic strach vyvolaný narativem „nebezpečných nacionalistů“. To se umocnilo i poté, co v Doněcku pochovali původem místní členy policie Berkut, kteří přišli o život při potlačování krvavých demonstrací v Kyjevě (Forró, 2020). Na Donbase byl také patrný určitý sentiment po komunistických dobách, které pro místní znamenaly větší jistotu než západní kapitalismus. Tuto jistotu měli spojenou právě s Ruskem jako nástupcem komunistického Sovětského svazu (Forró, 2020).

Identitární rozdíly mezi východem a západem Ukrajiny a nejednotná národní identita jsou podle některých autorů hlavními důvody ruské anexe Krymu a války na Donbase (Zhurzhenková, 2014). Podle jiných převažovaly důvody ekonomické (Zhukov, 2016) a Wilson (2016) pak jako nejdůležitější důvod války a anexe uvádějí vůli Kremlu. Ten podle něj využil právě rozdílných

identit k rozdmýchání nesváru mezi Kyjevem a Donbasem a k následné zámince pro vojenskou agresi, kterou měl „zachránit“ ruský mluvící obyvatelstvo od diskriminace a „zlovůle ukrajinských nacionalistů a fašistů“ (Smoor, 2017; Stebelsky, 2018; Kozłowska, 2014). Podobně jako Gruzii, i Ukrajinu se tímto způsobem podařilo na několik let destabilizovat a její přiblížení západním strukturám přerušit. Díky narativu postaveném na pomoci etnickým Rusům získala agrese i domácí podporu v Rusku (Allison, 2014). Zajímavé je, že z průzkumu provedeného v jihovýchodní části Ukrajiny bezprostředně po převzetí úřadů separatisty vyplývá, že tento krok podporovalo jen 18 procent lidí v Doněcké oblasti a 24 procent v Luhanské oblasti (KIIS, 2014). V Charkovské oblasti by převzetí vlády proruskými separatisty podporovalo 10 procent lidí. Jiný průzkum později ukázal, že dvě třetiny obyvatel Doněcké oblasti chtějí, aby zůstala ukrajinská. Ze zbylé třetiny, která se vyslovila pro nějakou formu odtržení od Ukrajiny, byla největší část, 18 procent, pro připojení k Rusku, pět procent lidí pak chtělo samostatný stát (Stebelsky, 2018). Podle Jošticové (2020) se vnímání vlastní identity obyvatel změnilo vlivem války například u mnohých obyvatel Mariupolu, kteří kvůli ní přijali novou identitu postavenou ne na etnickém, ale občanském základě (Forró, 2020).

Průzkumy provedené po začátku války na východní Ukrajině ukazují, že samotný konflikt nálady na Ukrajině proměnil, rozhodně ale ne ve prospěch Ruska. Pozitivní vnímání Ruska se propadlo z 80 na 48 procent (Zhurzhenko, 2014). Celkově došlo na Ukrajině k posílení ukrajinské identity, na Donbase ale naopak bezprostředně po válce ještě upadla ve prospěch regionální donbaské identity (Kulyk, 2016). Ukrajinské statistiky o etnicitě a identitě z pozdějších let nezahrnují data z Krymu a LNR a DNR, které nejsou pod kontrolou centrální vlády a obecné závěry z nich tedy vyvozovat nelze. Podle některých svědectví bylo nicméně po několika letech správy území separatisty na území samozvaných republik patrné zklamání ze současné špatné situace, života v bídě a zoufalství. Místní zažívají sentiment po Ukrajině, kterou před lety jako svou vlast zavrhlí a vyměnili za naivní ruský sen, který se ale nenaplnil (Forró, 2020). Co se týče oblastí, které Ukrajina ovládá, je v posledních letech patrný trend úpadku ruské identity. Celkově se ukazuje, že události roku 2014 spíše přispěly ke sjednocení obyvatel Ukrajiny, a to proti Rusku jako společnému nepříteli, který napadl území a obyvatele jejich suverénního státu (Kulyk, 2016). Jedním z důvodů může být vytvoření nových symbolů, hrdinů a obětí, které národ semknou.

1. 2 Ruská invaze na Ukrajinu 2022

Rusko se v únoru 2022 rozhodlo podniknout invazi na Ukrajinu s cílem obsazení celého jejího území. Diplomatická jednání mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskou federací mu předejít nedokázala, a tak se Evropa ocitla v dosavadním největším válečném konfliktu v novém tisíciletí. Ukrajincům se nicméně podařilo první útoky úspěšně odrazit, ruské územní zisky byly menší, než se čekalo, a konflikt pokračoval měsíce. Ruská armáda cílila i na civilní obyvatelstvo a Ukrajina tak hlásila velké ztráty na životech (Chernov, 2022). I proto se mnoho jejích obyvatel rozhodlo zemi opustit a před válkou se ukrýt v zahraničí. Uprchlíká vlna se stala výzvou pro všechny státy za ukrajinskou západní hranicí, včetně Česka.

1. 2. 1 Únorový útok a co mu předcházelo

Invazi předcházelo několik měsíců stupňovaného napětí mezi státy NATO, Ukrajinou a Ruskou federací. Poprvé před reálnou hrozbou ruského vpádu na Ukrajinu veřejně varovaly americké tajné služby v listopadu 2021 (Harris a Sonne, 2021). Již v té době probíhala jednání mezi Ruskem a představiteli NATO kvůli migrantům na polsko-běloruských hranicích. Ihned poté došlo k dalšímu stupňování napětí, když se ruské vojenské jednotky začaly přesouvat k hranicím Ukrajiny. Ruské ministerstvo obrany v té době jejich přítomnost vysvětlovalo společným vojenským cvičením. Nařčení z přípravy útoku odmítalo, a naopak kritizovalo NATO za jeho přílišnou podporu Ukrajiny ve formě dodávek vojenského materiálu a za cvičení amerických lodí v Černém moři.

Během listopadu a prosince také začaly intenzivní rozhovory mezi zástupci Ruské federace a zástupci států Severoatlantické aliance. NATO, Rusko i Ukrajina do médií varovaly před dalšími aktivitami protistrany na Ukrajině. EU i NATO hrozily tvrdými ekonomickými sankcemi, ruští představitelé zrazovali od rozšiřování aliance směrem na východ. Do konce listopadu shromáždilo Rusko u hranic s Ukrajinou přes sto tisíc vojáků s těžkou technikou (Schwartz a Reinhard, 2022).

Diplomatická jednání mezi Moskvou, Washingtonem, Kyjevem i Bruselem pokračovala na začátku roku 2022 na bilaterální i multilaterální úrovni. NATO přitom trvalo na tom, že výhledově je vstup Ukrajiny do aliance možný, což Rusko zásadně odmítalo. Rozhovory tak nepřinesly žádné výsledky. Již během ledna začaly některé země NATO dodávat Ukrajině vojenský materiál. Americké tajné služby opakovaně varovaly před útokem na Ukrajinu, nakonec na konci

ledna Spojené státy označily konflikt na Ukrajině za nevyhnutelný a spolu s Velkou Británií a Kanadou evakuovaly část svého diplomatického personálu ze země. 12. února pak Spojené státy evakuovaly svoji ambasádu z Kyjeva do Lvova a vyzvaly své občany k opuštění Ukrajiny s tím, že útok může začít každým dnem. Posílily také svou vojenskou přítomnost v Polsku. Podobně pak postupovaly další státy. Ukrajinu začali v následujících dnech opouštět i místní oligarchové a podnikatelé.

O několik dní později, 17. února, zaznamenali pozorovatelé OBSE mnohanásobné incidenty s ostřelováním na frontě na východě Ukrajiny, z nichž se obě strany vzájemně vinily (OBSE, 2022). V té době bylo podle ukrajinských dat u hranic přibližně 150 tisíc ruských vojáků. Napětí a vojenská aktivita na východě země se stupňovaly dál, počet porušení příměří podle OBSE stoupal.

Prezident Putin podepsal 21. února dekrety o uznání Luhanské lidové republiky a Doněcké lidové republiky a nařídil ruské armádě zahájit v nich misi (Miller, 2022). Hned druhý den schválila EU balík sankcí vůči Rusku, Německo odmítlo spuštění Nord Streamu 2. To ale ruskou armádu nezastavilo. Ve čtvrtek 24. února kolem čtvrté hodiny ranní rozhodl Putin o zahájení „speciální operace“ na Donbasu. Krátce poté se v mnoha ukrajinských městech ozvaly výbuchy a začaly tvrdé boje mezi ukrajinskou a ruskou armádou. Ruská invaze s cílem obsadit Ukrajinu byla zahájena (Reuters, 2022).

1. 2. 2 Váleční uprchlíci a identita

V podstatě okamžitě se začátkem ruské agrese na Ukrajině začali lidé před válkou prchat. Invaze vyvolala uprchlickou vlnu, kterou o několik týdnů později vysoký komisař OSN pro uprchlíky označil za nejrychleji rostoucí uprchlickou krizi v Evropě od druhé světové války (Grandi, 2022). Někteří se přesunuli alespoň na západ země, kde ruské útoky nebyly tak intenzivní, přes pět milionů lidí zamířilo za hranice, hlavně do Polska a Moldavska (UNHCR, 2022).

Obecně je za uprchlíka považován ten, kdo prchnul ze své země před válkou, násilím, konfliktem nebo perzekucí. Stává se jím tehdy, pokud opustí hranice svého státu, který mu není schopen zajistit bezpečnost – jmenovitě ho ochránit před civilní válkou, genocidou, terorismem nebo únosem (Shacknove, 1985). Úmluva o právním postavení uprchlíků OSN definuje uprchlíka jako osobu, která „se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým

společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti”.

Uprchlíci kvůli svým zážitkům v zemi původu, při útěku i při integraci do nového prostředí čelí velkému tlaku na psychiku (Frater-Mathieson, 2004; Çelebi a kol., 2017; Esses a kol., 2017). Výskyt posttraumatické stresové poruchy nebo deprese je u nich až desetkrát častější než u normální populace (Fazel a kol., 2005). Mohou také trpět úzkostmi, pocity bezmoci, vinou přeživšího, nebo narušením osobnosti (Frater-Mathieson, 2004). Hlavním zdrojem traumat může být prožité násilí, zpretrhání vztahů ke známým lidem i místům, vytržení z komunity, ztráta společenského statusu, změna kulturního prostředí a podobně (Buyer, 2008; Malkki, 1992; Silove, 1999; Smith, 2013). Velký stres, který se může rozvinout do dalších poruch, zažívají zejména také prchající děti, které jsou vytrženy ze svého normálního prostředí. Trauma a vykořenění jsou pro ně obzvláště náročné, protože ještě nemají dorozvinuté emocionální a behaviorální kompetence (Frater-Mathieson, 2004; Esses a kol., 2017).

Pro zajištění co nejlepší integrace uprchlíků je nutné jejich potřeby znát a umět je řešit, předejít co nejvíce stresorům a zajistit psychické zdraví uprchlíků (Esses a kol., 2017; Bergquist a kol., 2018). Z předchozích studií vyplývá, že obzvláště důležitá je pro uprchlíky ekonomická stránka – měli by vědět, kam se mohou obrátit pro materiální pomoc, případně jinak zajistit svou finanční situaci (Esses a kol., 2017; Deacon a Sullivan, 2009). To může zásadně přispět jejich psychickému stavu a ulehčit jim přesídlení, zároveň je v zájmu přijímajícího státu, aby se o sebe co nejvíce z nich dokázalo postarat a neupadlo do chudoby. Dalším důležitým faktorem pro ulehčení integrace je také znalost jazyka přijímající země, která jim umožní jednodušší získání práce, předejde izolaci uprchlíků od zbytku populace a přispěje k získání pocitu sounáležitosti (Deacon a Sullivan, 2009; Esses a kol., 2017). Lépe si také většinou vedou ti uprchlíci, kteří bydlí v soukromém ubytování, horší je přesídlení pro ty, kdo najdou ubytování institucionálně, například v uprchlických táborech (Esses a kol., 2017).

Utrpení a tlak, které uprchlíci zažívají, se promítá i do jejich vnímání sebe sama a do proměny jejich identit. V krizových situacích, jakou válka je, k proměnám identit dochází jednodušeji a rychleji (Sasse a Lackner, 2018). Novou uprchlickou identitu si zčásti vytváří každý sám, částečně ji formuje kontakt s okolím. Slouží jako status, zbraň, štít nebo fond vzpomínek (Malkki, 1992). Původní národní identita je ovlivněna tím, že si uprchlíci v přijímající zemi

hledají nový domov, tedy novou část své osobní identity (Lazarenko, 2020). Neustále přehodnocují svoji identitu při vyrovnávání se s minulostí, zvykání si na přítomnost a připravování se na budoucnost (Hatoss, 2012). V atmosféře války na uprchlíky mohou velmi působit faktory jako izolace a propaganda, jimiž se agresori snaží podkopat identitu a soudržnost jak individuální, tak komunitní (Silove, 1999; Oleksiyenko a kol., 2020). Uprchlíci z válečného konfliktu se nevyrovnávají jen s újmou osobní, ale také s utrpením, které zažívá jejich národ. Zvládnutí tohoto psychického strádání přispívá propojení uprchlíků s již existující uprchlickou komunitou v přijímající zemi (Esses a kol., 2017; Bergquist a kol., 2018; Buyer, 2008). Prospěšné jak pro identitu, tak pro psychiku uprchlíků je také, pokud dokáží udržet kontakt se zemí původu (Smith, 2013). Jejich etnická nebo národní identita je pro ně důležitou posilou při zvládnutí všech těžkostí, se kterými se ve své situaci setkávají, poskytuje jim sebedůvěru a smysl pro kontinuitu jejich života (Çelebi a kol., 2017; Buyer, 2008).

Tyto poznatky potvrzují i data o uprchlících, kteří prchli v roce 2014 z Donbasu. Polovina z nich uvedla, že na základě uprchlické zkušenosti u nich došlo ke změně ve vnímání vlastní národní identity (Sasse a Lackner, 2018). Asi třetina z nich se cítila po útěku být více Ukrajinci, 15 procent uvedlo, že se cítí nyní být více Rusy i Ukrajinci – došlo k posílení jejich smíšené identity. Celkově ale byla ukrajinská identita u vnitřně vysídlených převládající (Sasse a Lackner, 2018). Někteří z nich popisují válku na Donbase jako impuls k rekonstrukci vlastní identity – Putin je podle jejich slov naučil mít rád Ukrajinu za půl roku tak, jako to sami za 30 let nezvládli (Oleksiyenko a kol., 2020). Kvůli odlišné a výrazně regionální donbaské identitě u některých naopak nastala hluboká identitární krize. Přemýšleli o tom, jestli mají mluvit rusky nebo ukrajinsky a vyrovnávali se s příslušností k ruské etnicitě a donbaské identitě a obávali se, jak je bude vnímat ukrajinská společnost (Oleksiyenko a kol., 2020). Zbytek Ukrajiny, kam prchla naprostá většina z nich (minimum se přemístilo za hranice), je nicméně vnímal spíše jako přítěž. Úřady se o ně nedokázaly dostatečně postarat. Příkladem může být to, že se nepodařilo vyřešit problém účasti vysídlených ve volbách mimo jejich bydliště, které kvůli válce opustili, a tak nemohli hlasovat vůbec (Woroniecka-Krzyzanowska a Palaguta, 2016). Vysídlenci na Ukrajině zůstali odkázáni na pomoc humanitárních organizací.

S podobnými těžkostmi se setkali i uprchlíci, které z domoviny vyhnala ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022. Podle odhadů úřadů jich v Česku našlo útočiště za první dva měsíce války kolem tří set (Ministerstvo vnitra, 2022). Především se jednalo o matky s dětmi a staré lidi, muži ve věku 18 až 65 let museli na Ukrajině zůstat kvůli vyhlášené mobilizaci. Kromě traumat

z válečného konfliktu se tak příchozí museli vyrovnávat i se zpřetrháním vazeb na své blízké. Většinu z nich se humanitárním organizacím podařilo ubytovat do nájemního bydlení nebo do českých rodin nebo institucí. Mnozí si zvládli v Česku najít práci, děti začaly chodit do škol. V první fázi se jednalo o lidi, kteří se rozhodli před válkou uprchnout bezprostředně po jejím začátku a přímou válečnou zkušenost tedy nemají. Postupně ale začínali do Česka i do okolních zemí přijíždět ti, kdo válku osobně zažili.

Praktickou částí této práce jsou rozhovory s lidmi, kteří tuto konkrétní zkušenost mají. O jejich osudech je potřeba informovat hned z několika důvodů. Traumatické zážitky a zkušenosti, které od začátku invaze mají dopad na jejich individuální identitu, je třeba chápat, aby jim bylo možné v Česku poskytnout co nejlepší péči a asistenci. Druhým důvodem je informovanost české veřejnosti. Někteří pomoc uprchlíkům nepodporují, a je proto důležité, aby věděli, s čím se tito lidé potýkají, co mají za sebou a že pomoc skutečně potřebují. Zároveň by se ti, kdo nějakým způsobem přispěli nebo osobně pomohli, měli dozvědět, jestli bylo jejich nasazení přínosné. Je také potřeba vnímat národní identitu obyvatel Ukrajiny jako jeden ze zdrojů válečného konfliktu, který je ze země vyhnal. Proměna této identity bude důležitým faktorem pro směřování země po jeho skončení. Cílem této práce je tedy odpovědět na otázku, jak se změnila identita prchajících před ruskou invazí na Ukrajinu a jaké faktory jejich novou identitu formovaly.

2 Teoreticko-metodologická část

Novináři přinášejí zpravodajství i ve vypjatých situacích, jako jsou válečné konflikty. V této kapitole jsou popsána specifika takové práce s důrazem na zpovídání lidí zasažených válkou, mezi které patří i váleční uprchlíci. Rozvedeny jsou i metodologické zásady vedení novinářského rozhovoru, konkrétně publicistického nebo emocionálního. V závěru kapitoly jsou shrnuta hlavní zjištění z tvorby rozhovorů.

2. 1. Válečná žurnalistika

Válečná žurnalistika vzniká během ozbrojených konfliktů a válek. Clausewitz (podle Moravce 2021, str. 277) definuje válku jako „násilný akt, který má donutit protivníka, aby se podřídil naší vůli“. Reportování o válečných konfliktech má svá specifika. Význam médií jako zprostředkovatelů informací je během nich ještě větší než v dobách míru. Válka vytváří chaos, paniku, strach a nepravdy – úkolem médií je, aby tuto informační „mlhu“ rozpustila a doručila lidem co nejvíce spolehlivých informací, podle kterých se budou moci v krizi rozhodovat (Carruthers, 2011). Při zpravodajství přímo z válečné zóny se novináři mohou sami dostat do nebezpečí a mnohokrát musí balancovat mezi rizikem smrti a získáním a sdílením důležitých svědectví (Allan a Zelizer, 2011).

Poptávka po zpravodajství je během krize vyšší, protože se lidé snaží o aktuální hrozbě získat co nejvíce informací. Média ale musí pracovat i s tím, že má tento počáteční velký zájem (až desetinásobný) časem tendenci upadat, a to i v případě, že je hrozba stále aktuální (Carruthers, 2011; McQuail, 2010; Baum, 2002). Zajímavý je také aspekt blízkosti války, který určuje míru zájmu veřejnosti i médií o ni – s rostoucí vzdáleností zájem klesá, jak dokládá výzkum Fenglera a kol. (2018). Výzkumníci zjistili velký nesoulad mezi objemem zpravodajství o válce na východní Ukrajině v roce 2014 v jednotlivých evropských zemích. Zatímco v Polsku nebo Lotyšsku bylo mediální pokrytí intenzivní, ve vzdálenějších zemích, jako jsou Portugalsko nebo Nizozemsko, byl zájem médií o konflikt jen omezený (Fengler a kol., 2018).

Velkou výzvou je pro média v první řadě informování o stavu na bojišti. Čelí přívalu informací, které musí co nejrychleji zpracovat a hlavně ověřit. Každá ze stran konfliktu se totiž snaží média využít ve svůj prospěch, a to i vypouštěním nepravd. Situace je navíc nepřehledná a k šíření nepravdivých informací tak může docházet i neúmyslně (McQuail, 2010). Novináři tak musí každou informaci náležitě ověřit i za cenu toho, že ji nebudou publikovat jako první

(Allan a Zelizer, 2011). Někdy se navíc politici, státníci i armáda snaží média cíleně zneužít jako nástroj propagandy k ovlivnění veřejného mínění nebo jednoduše k tomu, aby své kroky domácímu publiku legitimizovali a ospravedlnili (Nohrstedt a kol., 2000; McQuail, 2010). Velmi zkoumaná je v tomto ohledu například válka v Iráku, na jejíž legitimitě dodnes nepanuje shoda (Schwalbe a kol. 2008).

Média také musí pracovat s tím, že některé informace je potřeba skrývat, a tak je nesmí ze strategických důvodů zveřejnit (Carruthers, 2011). Jiná věc ale je, pokud se vlády snaží některé informace utajit například z obav z reakce veřejného mínění. V těchto případech se mohou vlády snažit i o cenzuru, záleží ale na státním zřízení, politické kultuře a mediálním systému státu, jak mohou tyto snahy být úspěšné (Nygren a kol., 2016). Příkladem takto sporného zásahu může být například zákaz Bushovy administrativy fotit rakve vojáků, kteří padli ve válce v Afghánistánu nebo Iráku (Carruthers, 2011).

Dalším aspektem válečné žurnalistiky je patriotismus. Zpravodajství by mělo cílit na objektivitu v každé situaci, ve válce ale novináři často podléhají patriotismu a preferují svoji stranu konfliktu (Nygren a kol., 2016; Allan a Zelizer, 2011). Tento tlak vzniká jednak psychologickou sounáležitostí se svou stranou konfliktu, protože i novinář je stále občanem nějakého státu, navíc většinou publikuje jen pro jednu stranu konfliktu, takže předávané informace rámuje tak, aby byly pro toto publikum pochopitelné (Nygren a kol., 2016; McQuail, 2010). Během války v Iráku například Americké televize Fox News nebo MSNBC přímo ve vysílání mluvily o amerických vojácích jako „našich“ vojácích a v rohu obrazu promítaly americkou vlajku jako symbol patriotismu (Allan a Zelizer, 2011). Nesoulad mezi teoretickou objektivitou a praxí ve válečné žurnalistice dokládá také výzkum Nygrena a kol. (2016), kteří zkoumali mediální pokrytí začátku války na východní Ukrajině v roce 2014. Je z něj zřejmé, že ruská média podporovala pozici ruské vlády, ukrajinská média zase vyzdvihovala ukrajinskou armádu nebo občanskou společnost.

Známé jsou také případy, kdy novináři straní při reportování vlastní vládě, protože její hlas je hlasem mainstreamu – menšinové názory jsou tak potlačovány (McQuail, 2010). Rámování událostí do určitého kontextu je důležitým prvkem válečného zpravodajství, protože právě jím se rozhoduje názvosloví, perspektiva, ze které se na situaci díváme – jestli se například jedná o válku, útok, civilní válku nebo protiteroristickou operaci (Nygren kol., 2016).

Důležitým a diskutovaným aspektem válečné žurnalistiky je také její potenciál změnit nebo ovlivnit zahraniční politiku státu (Balabanova, 2022). Zastánci této teorie, podle níž mají globální média, hlavně televize, zásadní efekt na tvorbu zahraniční politiky, označují tento jev jako CNN efekt (Gilboa, 2005). Původ tohoto termínu se přičítá televiznímu pokrytí války ve Vietnamu a následné prohře Ameriky. Podle Jakobsena (2000) funguje CNN efekt tak, že média zobrazují trpící a oběti, následně novináři a názoroví vůdci ve společnosti požadují po vládě, aby s tím „něco udělala“, načež se tento tlak rozšíří ve společnosti, stane se neúnosným – a vláda skutečně „něco udělá“. Dnes se považují původní a starší teorie o dopady CNN efektu za nadhodnocené (Gilboa, 2005).

2. 1. 1 Rozhovor s uprchlíky

Všechna tato specifika je nutné brát v úvahu, pokud sami o válce informujeme. Cest jak přinést světu informace o probíhající válce je mnoho, ať už co se týče výběru média nebo formátu, ve kterém je v tomto médiu informace prezentována. Jednou z možností je rozhovor. Hlavní část této práce tvoří rozhovory s uprchlicemi z Ukrajiny, které si pro svůj azyl vybraly Česko.

Rozhovor je řízená procedura, kdy se jedna osoba (tazatel) ptá druhé osoby (respondenta) na sérii otázek (Keatsová, 2003). Podle Vernerera (2010) může rozhovor být chápán buď jako metoda výzkumu, která slouží k získání informací, nebo jako způsob novinářského zpracování informací. Využívá se pro „získání a předání přesvědčivě podané informace o události, jíž je zpovídaný účastníkem či svědkem“ (Verner, 2010, str. 51). Podle Halady a Osvaldové (2017, str. 115) je rozhovor „žurnalistická metoda, jak získat informace, i samostatný, v médiích uplatňovaný žánr; střídání otázek a odpovědí, v němž partneři mají na rozdíl od diskuse jasně stanovené role tazatele a odpovídajícího“.

Novinářské interview pak můžeme dále dělit do několika skupin podle různých faktorů. V základu dělíme rozhovory na zpravodajské, které jsou „dialogickou formou sdělování faktů“ a jsou založeny například na odborné kompetenci zpovídaného (Moravec, 2009, str. 71). Druhou skupinou jsou rozhovory publicistické, které podle Moravce (2009, str. 72) představuje „dialogická forma sdělení, výkladu nebo konfrontace a rozboru faktů“. Významnou složkou publicistického rozhovoru je podle něj analytičnost a portrétní složka. Publicistický rozhovor informace nejen zaznamenává, ale také je třídí a zpracovává a klade důraz na jejich estetickou funkci (Verner, 2010). Jiná typologie dělí rozhovory na informační, v nichž je cílem uvést publikum do obrazu, analytické, který zevrubně zkoumá určité téma, a emocionální, jejichž cílem

je odhalit stav mysli dotazovaného (Boyd 1995, podle Moravce 2009, str. 72). Emocionální rozhovor je velmi osobní, snaží se odhalit city tázaného a sdílet jejich pocity z dojemné nebo tragické události, kterou zažili. Právě takový typ rozhovoru byl vzhledem k tématu vybrán pro praktickou část práce. Dále můžeme rozhovory dělit i podle toho, jestli klademe různým respondentům různé otázky (nestandardizovaný rozhovor), nebo jestli se všech ptáme na to samé (standardizovaný rozhovor) (Verner, 2010, str. 52). V případě této práce jde o polostandardizovaný rozhovor, otázky byly pro všechny respondentky podobné, částečně ale byly přizpůsobeny jejich osobním příběhům, případně upraveny a doplněny přímo během rozhovoru podle získaných výpovědí.

Základem novinářského rozhovoru je podrobná příprava na rozhovor (Ruß-Mohl a Bakič, 2005). Novinář by se měl snažit si předem dohledat co nejvíce informací o respondentovi i tématu rozhovoru. O okruzích, které plánuje s respondentem procházet, by ho měl předem informovat. Zároveň si musí připravit dobrou strategii a osnovu, podle kterých interview povede (Moravec, 2009). Otázky by na sebe měly logicky navazovat a měly by tvořit určité tematické bloky.

Během rozhovoru je pak zásadní první dojem, který autor interview na respondenta udělá (Keats 2003). Měl by se snažit si s ním vytvořit určitý vztah, naladit ho na požadovanou vlnu. Dobré je například na úvod vysvětlit záměr, se kterým novinář rozhovor vede, proč se jej rozhodl pořídit a podobně (Dočekalová, 2006). Součástí této „předehry“ rozhovoru je i první otázka, která by měla být spíše jednodušší, plnit roli prolomení ledů mezi tazatelem a respondentem (Šídlo, 2009). Další otázky by měly kopírovat předem připravený scénář, novinář ale musí na odpovědi reagovat a případně podle nich operativně upravit pořadí otázek nebo se doptat na další věci (Moravec, 2009). Musí pečlivě naslouchat a zaměřit se na tázaného, nevstupovat svými vlastními osobnostními rysy a nedělat hvězdu interview ze sebe, například přílišnou agresivitou (Šídlo, 2009). Nejkontroverznější otázky by měly přijít přibližně v polovině interview (Moravec, 2009).

Forma otázek by měla být co nejjednodušší, dvojité nebo trojité otázky mohou respondenta zmást, nezvládne odpovědět na všechny najednou (Moravec, 2009). Za každou cenu by se měl profesionální novinář vyhnout sugestivním otázkám, které respondenta nutí odpovědět určitým způsobem a „zahání ho do kouta“ (Dočekalová, 2006). Mezi otázkami by měly následovat také

dostatečně dlouhé pauzy, mlčení může tázaného přimět odpověď zajímavě rozvést (Palán, 2009).

Vzhledem k tomu, že se při finalizaci textu původní verze často krátí a upravuje, je vhodné podle některých autorů nechat rozhovor před vydáním autorizovat, tedy ukázat respondentovi výslednou verzi a případně ve spolupráci s ním opravit nepřesnosti (Ruß-Mohl a Bakič, 2005). Někteří autoři ale považují autorizaci na druhé straně za zbytečnou až nežádoucí, z toho důvodu, že pak dochází ke zbytečným diskusím nad finálním textem a pozměnění původních odpovědí tázaného (Šídlo, 2009). Kvůli případnému krácení a neshodám nad zněním původních odpovědí je také vhodné si rozpravu nahrát, o čemž ale musí být respondent předem informován (Ruß-Mohl a Bakič, 2005).

Rozhovor s válečnými uprchlíky má svá specifika, hlavně kvůli jejich již zmíněné možné traumatizaci válkou. Tazatel by si měl uvědomit, že jedná s obětí válečného konfliktu, kterou už zasáhla újma, ať už emocionální, fyzická nebo finanční a měl by se snažit minimalizovat utrpení, které kvůli ní prožívá (Čírtková, 2007). V souvislosti s rozhovorem a vzpomínáním na traumatické okamžiky může u respondentů nastat sekundární viktimizace. Ta u obětí podle Čírtkové (2007, str. 16) nastává „v důsledku reakcí a chování sociálního okolí (instituce, nejbližší okolí, média aj.)” po skončení původní události, jejíž byl dotyčný obětí. Na to by měl novinář při rozhovoru pamatovat a chovat se k oběti zasažené válkou co nejohleduplněji.

Keats (2003) pro rozhovory s lidmi, kteří byli vystaveni velkému stresu, kterým je právě například válečný konflikt, doporučuje zajistit respondentovi při rozhovoru pohodlí a vytvořit kooperativní atmosféru mezi oběma účastníky dialogu. Novinář by se měl také tázanému snažit co nejlépe vysvětlit, proč jeho spolupráci potřebuje a co bude jejím výsledkem (Keats, 2003, str. 22). Novinář by měl projevit co největší empatii – tedy snažit se vžít do situace tázaného, což mu pomůže pochopit jeho situaci. Zároveň je důležitá sympatie, kterou by měl tazatel vyjádřit tázanému lítost nad tím, že si stresující situaci musel projít (Keats, 2003, str. 27).

2. 2 Rozhovory s uprchlíky v praxi

Rozhovory byly vedeny s cílem zodpovědět výzkumnou otázku o faktorech působících na identitu ukrajinských uprchlíků a zároveň s cílem novinářsky zachytit jejich příběhy a realitu, kterou zažívají. Otázky se soustředily na to, jakým způsobem vnímaly respondentky společenskou a

identitární situaci na Ukrajině před rokem 2014, kdy konflikt na Ukrajině začal, a během následujících let. Dalšími okruhy obsahovaly otázky o změně jejich vztahu k ruskému národu nebo o tom, jak se staví k tomu, že je jejich mateřským jazykem ruština. Respondentky měly vysvětlit, jak se jim kvůli válce nebo útěku změnil vztah k jejich zemi a jak vnímají válku, kterou Ukrajina vede, i když jsou od domova stovky kilometrů daleko. Rozhovory se ženami, které z domova vyhnala válka, vznikaly ve druhé polovině května 2022.

2. 2. 1 Získání respondentů a vedení rozhovoru

Při výběru respondentů byla snaha o jejich co největší sociodemografickou pestrost. Naprostá většina příchozích jsou ale ženy s malými dětmi, což tuto snahu limitovalo. Muži museli zůstat na Ukrajině kvůli mobilizaci, starší lidé se buď na cestu kvůli zdraví nebo sentimentu vůbec nevydávají, případně většinou nejsou ochotni mluvit s médii. Někteří předdomluvení respondenti rozhovor na poslední chvíli zrušili, protože by jim působil příliš velký stres. Výsledkem je nakonec série šesti rozhovorů s ženami od 21 do 75 let, které uprchly z válkou zmítané Ukrajiny během jejich prvních týdnů.

Problematickým faktorem, který sehrál roli při tvorbě rozhovorů, byla jazyková bariéra. Čtyři rozhovory byly vedeny v angličtině, protože respondentky anglicky uměly. Další dva byly vedeny s pomocí tlumočnice, která během rozhovoru překládala z ruštiny do češtiny a naopak. To se ukázalo jako výhodnější v tom ohledu, že respondentky mohly používat celou svou slovní zásobu, vznikaly tak také prodlevy, během kterých si mohly oddechnout a ujasnit myšlenky. V angličtině ale bylo vedení rozhovorů jednodušší v tom, že se dalo ihned na výpověď reagovat a případně se rovnou ptát na doplňující informace bez čekání na překlad.

Příprava na rozhovory probíhala v podstatě současně s tvorbou kontextuální části této práce. Ta právě problematiku konfliktu na Ukrajině detailně popisuje, a tak tvořila i jakési východisko k vedení rozhovorů. Samozřejmostí bylo i sledování aktuálních zpráv o válečném vývoji na Ukrajině. Při tvorbě otázek tedy byly zahrnuty jak informace odborné, tak aktuální. I když byly otázky i jejich pořadí většinou podobné, někdy bylo potřeba improvizovat. Na úvod bylo zpočátku vysvětleno, k čemu vůbec rozhovor pořizujeme, o jaký projekt se jedná. Poté následovaly jednodušší otázky, prostřednictvím nichž se ženy představily a zvykly si na roli tázaného. Poté následovaly postupně složitější otázky ať už o jejich cestě, válečné zkušenosti nebo minulosti a o tom, jak se změnila jejich země a identita po roce 2014.

Vzhledem k tomu, že respondentky předem věděly, co bude přibližně tématem rozhovorů, nebylo pro ně odpovídání na otázky náročné, co se týče obsahu. V některých případech bylo zřejmé, že pro ně není lehké na některé věci vzpomínat a nechtějí je popisovat do detailu, k čemuž nebyly vzhledem k možné sekundární viktimizaci nuceny. Vzhledem k potřebě empatie bylo v některých momentech pro obě strany dialogu složité zachovat si od probíraných témat potřebný odstup. V takových případech byly kladeny otázky odlehčenější, kterými se ukázaly být hlavně ty o dětech a prezidentu Zelenském, který je pro uprchlíky často symbolem naděje.

2. 2. 2 Analýza výpovědí

Jako hlavní determinant rozhodnutí k opuštění země se ukazují rodinné vazby, ať už ve smyslu toho, že se ženy snaží ukrýt do bezpečí své děti nebo vyslyší prosby svých příbuzných a samy se přesunou do bezpečí. V některých případech byla pro uprchlice složitá a potenciálně traumatická i samotná cesta, kdy musely část rodiny nechat za sebou nebo řešily různé další překážky.

Ljudmila: Moje dcera Olga s vnučkou Polinou už žijí v Praze čtyři roky. Když ty hrozně zprávy slyšely, měly o nás obavy a okamžitě nám navrhly, ať přijedeme za nimi. Nejdřív jsme ale nechtěli odejít, hlavně můj manžel... Až když jsem měla sbalené věci a stála jsem na prahu, řekl, že by beze mě nepřežil.

Valerie: Nakonec jsem se 3. dubna rozhodla odjet poté, co mi syn řekl, že se bojí. Do té doby byl velmi statečný. Když ale řekl, že má strach, věděla jsem, že musíme pryč... Když jsme pak přijeli do Olomouce, myslela jsem, že vlak do Brna budeme mít zadarmo. Ukázalo se ale, že to tak není a já jsem s sebou neměla žádné peníze, takže jsem zpanikařila. Nakonec za nás lístek zaplatila paní pokladní ze svého, protože viděla, že už se mi dělá špatně, že je mi na omdlení.

Život v Česku komplikuje uprchlicím hlavně jazyková bariéra, všechny ale vyvinuly nějakou snahu se alespoň základy češtiny naučit. Česko si jako své útočiště vybraly hlavně kvůli předchozím kontaktům, které tu měly.

Polina: Chtěla bych se také přihlásit na FAMU nebo UMPRUM a studovat, ale na to se nejdřív musím naučit česky. Už jsem začala. Je to zároveň takový můj způsob, jak ukázat svůj respekt českým lidem.

Mariia: Snažím se, chodím dvakrát týdně na kurzy pro uprchlíky. Všichni říkají, že je čeština podobná ruštině nebo ukrajinštině, ale tak to úplně není. Třeba v ukrajinštině květen znamená to, co v češtině duben. Jsou to podobná slova, ale mají jiný význam... Pracuju v kultuře, umění, musím se také naučit o české historii a mentalitě, abych tu mohla pracovat, to je spousta práce.

Jazykové hledisko je zajímavé také z toho pohledu, že některé z nich se vzdaly své mateřštiny, ruštiny, protože je to pro ně jazyk nepřítel. Pokud to neudělaly, bylo to hlavně proto, že jim nepřijde přirozené mluvit ukrajinštinou, která není jejich mateřským jazykem. Dokáží si oddělit jazyk od národa, který válku proti jejich zemi rozpoutal. Všechny se cítí být rusky mluvícími Ukrajinkami, k Rusku nemají žádný speciální osobní vztah, i když tam mnohdy mají rodinu nebo známé.

Ljudmila: Někteří moji přátelé mi teď píší v ukrajinštině. A tak jim odpovídám v ukrajinštině, proč taky ne. Ale co se týče mě, já svoji řeč měnit nebudu, nepřijde mi to přirozené.

Mariia: Ano, už jsem přešla do ukrajinštiny. Všichni, koho znám, to udělali. Je to prostě takový pocit uvnitř. Dřív jsme se trochu styděli mezi sebou mluvit ukrajinsky, protože člověku chvíli trvá, než si v hlavě věci přeloží, občas si nemůže na nějaké slovo vzpomenout a tak. Tyhle pocity teď ale šly stranou.

Vztah obou národů – ruského a ukrajinského – hodnotí nyní velmi negativně, i když dříve podle nich byl vztah obou zemí přátelský. Za válku většinou viní Kreml, někdy i celý ruský národ. Shodují se, že naprostá většina lidí na Ukrajině si přeje její vítězství, v separatistických oblastech ale podle nich vlivem ruské propagandy přetrvává velká podpora ruské politiky. Podle některých by byla případná reintegrace těchto regionů složitá až nemožná.

Táňa: Hlavním důvodem, proč jedni podporují jednu vládu, a druzí druhou, jsou rozdílné informace. Ukrajinská část, i ta část, která není pod kontrolou ukrajinské vlády, vydávají vlastní informace. Lidé, kteří je slyší každý den, jim prostě uvěří. Každá z těch stran dělá to samé.

Lidé už jsou teď hodně zneprátení. Situace je vyhrocená, na obou stranách umírají lidé. Nevím, jestli si dokážou někdy navzájem odpustit a zvládnou najít nějaký kompromis. Myslím si, že se to spíš nestane.

Oksana: Já jsem před rokem 2014 měla v Luhansku a Doněcku mnoho přátel a známých. Nejdřív jsme zůstávali v kontaktu i po vzniku takzvaných republik. Ale teď už jsme spolu mnoho let nemluvili. Pochopila jsem, že podporují ruskou politiku, takže už si nerozumíme, nemáme společná témata. Je to jako bariéra... Jsou to jiní lidé, mají nové pasy, nové myšlení. Myslím si, že už nikdy nebudou moci znovu být Ukrajinci.

Polina: Problém je v tom, že lidé, kteří bydlí v oblastech, které už nemá ukrajinská vláda pod kontrolou, poslouchají už osm let jenom ruskou propagandu. Ta je neuvěřitelně silná. Je na internetu, v televizi, všude. A tuhle taktiku používají i teď, ve městech, která Rusové od února dostali pod svoji kontrolu, třeba v Melitopolu. Prostě tou propagandou mění lidem myšlení.

Jako zdroj neshod uvádí jazykovou odlišnost, která se vyhrotila zavedením povinné výuky v ukrajinštině nebo rozdílné názory na budoucí politické směřování země a její integraci do EU.

Ljudmila: Na Donbase mluví všichni rusky, jejich děti se ale ve škole učí ukrajinsky. Připadalo jim to zvláštní, hlavně to, že děti pak neumí ruská písmena. Umí psát jen ukrajinsky.

Chtěli, aby se jejich děti ve škole učili i ruštinu. Jako tomu bylo za Sovětského svazu.

Mariia: Myslím si, že hlavní problém byl v jazyce. Někteří lidé byli naštvaní, že musí všude mluvit ukrajinsky, i když jejich mateřským jazykem je ruština. Já taky mluvím odmala rusky, ale výuku ve škole jsem měla v ukrajinštině, takže mi nedělá problém mluvit i ukrajinsky.

Starší generace, jako můj otec, ale tak dobře ukrajinsky nemluví. On pochází z Lotyšska, vždycky mluvil rusky.

Co se týče médií, která respondentky sledují a vytváří si podle nich názor, vedou alternativní zdroje jako sociální média nebo přímé kanály jako zprávy od přátel a podobně. Zprávy ze zpravodajských médií hodnotí respondentky jako frustrující a vyhýbají se jim, protože podle nich obsahují politické zkreslení. Pokud nějaká zpravodajská média sledují, tak ukrajinská, příležitost čtení českých zpráv v ruštině nebo ukrajinštině nevyužila žádná z tázaných.

Valerie: Česká média nesleduji. Čtu ale nezávislá ukrajinská, ruská nebo běloruská média a také nezávislé vojenské analytiku.

Oksana: Na televizi se nedívám, pokaždé jsem z toho měla úzkost. Čtu spíš skupiny na Facebooku a Telegramu, kde sdílí informace lidé z určité oblasti nebo přímo ukrajinská vláda. Nechci vidět politické názory. Tohle mi stačí k tomu, abych pochopila, co se děje, a to je všechno, co potřebuji.

V otázce výhledů do budoucnosti mají respondentky většinou více otázek než odpovědí. Chybí jim domov, rády by se vrátily, uvědomují si ale, že život na Ukrajině bude těžký i až válka skončí. Vědí také, že se může dlouho táhnout. Věří v prezidenta Zelenského, že dokáže ruská vojska ze země vyhnat, velmi je ale bolí veškeré škody a ztráty, které kvůli válce Ukrajina má. Myslí na své blízké, svoji zemi, cítí s ní sounáležitost a doufají v její vítězství.

Táňa: Stýská se mi po domově hodně, hlavně po mojí rodině. Nevím jestli nebo kdy je uvidím. Nevím ani, komu ta oblast, kde žiji, bude patřit.

Valerie: Jsem ale na Ukrajinu moc pyšná. Semknuli se, každý nějak pomáhá. Někdo dává vojákům jídlo, někdo jde přímo válčit, a to i ženy. Jiní zase posílají peníze nebo křičí do světa, co se děje, protože o tom nelze mlčet.

Ljudmila: Hluboko v srdci věřím, že to překonáme. Nedokážu si představit, že by civilizovaný svět nechal Ukrajinu zaniknout. My jsme tady v bezpečí, je to ale příšerné, představovat si lidi, nad jejichž hlavami se odehrává válka. Každý den slyší sirény a bombardování... Jsem teď ale optimističtější a patriotičtější, jak říkáte. Myslím, že to překonáme.

Závěr

Rozhovory s válečnými uprchlíky jsou specifickým novinářským žánrem. Při jejich vedení musí autor brát v úvahu možnou traumatizovanost respondenta a snažit se o minimalizaci sekundární viktimizace, ke které může vlivem rozhovoru dojít. Autor rozhovoru musí být empatický, musí dostatečně vysvětlit tázanému, proč jeho výpověď potřebuje a dopředu ho informovat, co bude přibližně obsahem rozhovoru. Zároveň je také třeba mít na paměti specifika válečné žurnalistiky a přinášet kvalitní objektivní obsah i v případě tak krizové situace, jakou válka je. Klíčové je zachovat si od situace na bojišti odstup, publikovat jen skutečně ověřené informace a pamatovat na riziko informační války, kdy se státníci snaží média zneužít k šíření informací tak, aby získali v boji výhodu.

Tato bakalářská práce přináší šest rozhovorů s válečnými uprchlicemi, které se před ruskou agresí na Ukrajině skrývají v Česku. Kromě novinářského zachycení příběhů těchto žen, jejich dřívější minulosti, útěku a dnešního života v Česku přináší tyto rozhovory také odpověď na výzkumnou otázku, která cílila na charakterizování vlivů, které působí na změnu identity lidí, které z Ukrajiny vyhnal ruský útok.

Z rozhovorů plyne, že zásadním faktorem, který donutil respondentky opustit svoji zemi, byl strach o blízké. Péče a bezpečí dětí převážily nad touhou zůstat ve vlasti, což původně téměř všechny respondentky, navzdory válce, zamýšlely. Jejich cesta do Česka byla složitá, s vyřízením potřebné dokumentace a administrativy na místě už ale neměly problémy. Snaží se integrovat do České společnosti studiem češtiny, je ale zřejmé, že jim situaci velmi pomáhá zvládnout jejich kontakt s diasporou – s ostatními uprchlíky, kteří řeší podobné problémy. Navzájem se podporují a pomáhají si. Uprchlickou identitu už ale zřejmě přijaly za svou, neví, za jak dlouho se budou moci vrátit domů a uvědomují si, že možná nebudou mít, kam se vrátit. Překvapivě dobře zvládají situaci dětí. Respondentky, které přicestovaly z Ukrajiny s malými dětmi, zmiňují, že se zatím dobře adaptují, některé už dokonce začínají rozumět češtině. Systém vzdělávání a zvyky ve školách a školkách jsou v Česku a na Ukrajině jiné, děti si ale zvykly.

Co se týče přímo jejich národní identity, v podstatě se všechny respondentky se shodují, že jsou na svou zemi pyšné, uvědomují si, že za ně jejich armáda bojuje, cítí s Ukrajinou sounáležitost a některé z nich přímo mluví o patriotismu. Zdůrazňují vliv médií, která podle nich mají rozhodující vliv na národní identitu lidí na Ukrajině – lidé v okupovaných oblastech sledují ruskou

propagandu, která je postupně vzdaluje ukrajinské identitě, případně je uvádí do nejistoty, čemu věřit. Samy se často snaží médiím vyhýbat – válečné zpravodajství se podle nich negativně podepisuje na jejich psychice, soustředí se na alternativní zdroje nebo informace od svých známých, které neprochází mediálními zpracováními. Celkově se ale zmiňují o stresu a lítosti, které v souvislosti s válkou zažívají, a to i přesto, že jsou stovky kilometrů daleko a ani jejich příbuzní třeba momentálně nejsou v přímém ohrožení.

Častým motivem, ke kterému se odvolávají, je počet znásilnění, kterých se ruští vojáci dopustili na ukrajinských ženách a dětech nebo zničení Mariupolu. Jejich vztah k Rusku a často i ruskému národu se od února razantně zhoršil. I když byl podle nich dříve vztah obou národů přátelský, nyní už o ničem takovém nemůže být řeč. Některé se dokonce vzdaly ruštiny, i když jde o jejich mateřský jazyk, a začaly mluvit výhradně ukrajinsky. Jazyková nejednota byla podle některých zdrojů neshod mezi východem a západem země.

Největším přáním, ke kterému se upínají, je konec války. Vítězství Ukrajiny spojují jednoznačně s prezidentem Volodymyrem Zelenským, který podle nich zemi i armádu dobře řídí a poskytuje naději na vítězství. Po válce by byly rády za proevropské směřování země, které pro ně symbolizuje větší blahobyt, ale i posílení hodnot jako jsou ochrana přírody, vzájemná tolerance a v neposlední řadě mír.

Tato práce se zabývala identitou ukrajinských uprchlic v Česku a jejich novinářského zachycení. Ovlivnily ji ale určité limity. Autorka rozhovorů nemluví ukrajinsky a zvládá jen omezenou ruštinu, což se ale podařilo vyřešit díky tlumočnickovi. Nepovedlo se nicméně zajistit vyšší pestrost co se týče pohlaví respondentů, což zapříčinila mobilizace, která nedovoluje mužům od 18 do 65 let opustit Ukrajinu, a také neochota starších lidí se rozhovorů účastnit. Tato limitace byla ale co nejvíce kompenzována pestrostí, co se týče města původu, věku nebo povolání respondentek. Další výzkum v této oblasti by se mohl soustředit na mediální pokrytí uprchlíků z Ukrajiny českými médii nebo by mohl komparativní metodou srovnat četnost a obsah mediálních výstupů o ruské agresi na Ukrajině v jednotlivých evropských zemích.

Summary

Interviews with war refugees are a specific journalistic genre. When conducting them, the author must take into account the possible traumatising of the interviewee and try to minimise the secondary victimisation that may occur as a result of the interview. The interviewer must be empathetic, explain to the interviewee why he or she needs the interview and inform the interviewee in advance of the approximate content of the interview. At the same time, it is also necessary to bear in mind the specifics of war journalism and to deliver quality objective content even in the case of a crisis situation such as war. The key is to keep a distance from the situation on the battlefield, to publish only genuinely verified information and to remember the risk of information warfare, where statesmen try to use the media to disseminate information in order to gain an advantage in battle.

This bachelor thesis presents six interviews with war refugees hiding from Russian aggression in Ukraine in the Czech Republic. In addition to the journalistic coverage of these women's stories, their past, their fleeing, and their present life in the Czech Republic, these interviews also provide an answer to the research question, which aimed to characterize the influences that are changing the identity of those displaced from Ukraine by the Russian attack.

The interviews suggest that fear for loved ones was a major factor that forced the interviewees to leave their country. The care and safety of the children outweighed the desire to stay in the homeland, which was initially the intention of almost all respondents, despite the war. Their journey to the Czech Republic was complicated, but they had no problems with the necessary documentation and administration on the spot. They are trying to integrate into Czech society by studying Czech, but it is obvious that their contact with the diaspora – with other refugees who are dealing with similar problems – is helping them to cope with the situation. They support and help each other. However, they seem to have already accepted their refugee identity, they do not know how long it will take them to return home and they are aware that they may not have anywhere to go back to. The children are handling the situation surprisingly well. Respondents who came from Ukraine with young children mention that they are adapting well so far, some of them are even beginning to understand Czech. The education system and customs in schools and kindergartens are different in the Czech Republic and Ukraine, but the children have got used to it.

As far as their national identity is concerned, basically all the respondents agree that they are proud of their country, they are aware that their army fights for them, they feel a sense of belonging to Ukraine and some of them speak directly about patriotism. They stress the influence of the media, which they believe has a decisive influence on the national identity of people in Ukraine – people in the occupied areas watch Russian propaganda, which gradually distances them from Ukrainian identity or makes them unsure about what to believe in. They themselves often try to avoid the media – they believe that following war coverage is not good for their psychology and they focus on alternative sources or information that does not go through media processing, like for example information from their friends. Overall, they mention the stress and regret they experience in relation to the war, even though they are hundreds of kilometres away and even their relatives may not be in direct danger at the moment.

A frequent motive to which they refer is the number of rapes committed by Russian soldiers against Ukrainian women and children or the destruction of Mariupol. Their attitude towards Russia and often the Russian nation has deteriorated dramatically since February. Although, in their view, the relationship between the two nations was previously friendly, nothing like that is no longer possible. Some respondents have even given up Russian, even though it is their mother tongue, and have started speaking exclusively Ukrainian. The linguistic disunity was, according to some, a source of discord between the east and west of the country.

The biggest wish they cling to is the end to the war. They associate Ukraine's victory unequivocally with President Volodymyr Zelensky, who they believe is managing the country and the army well and provides hope for victory. After the war, they would like to see a pro-European direction for the country, which for them symbolises greater prosperity, but also the strengthening of values such as the protection of nature, mutual tolerance and, last but not least, peace.

This thesis explored the identity of Ukrainian refugees in the Czech Republic and their journalistic coverage. However, it was affected by certain limitations. The author of the interviews does not speak Ukrainian and has only limited knowledge of Russian, but this has been resolved thanks to an interpreter. However, it was not possible to ensure a greater diversity in terms of the gender of the interviewees, which was caused by the mobilisation that does not allow men aged 18-65 to leave Ukraine, as well as the reluctance of older people to participate in the interviews. However, this limitation was compensated as much as possible by the diversity in terms of respondents' city of origin, age or occupation. Further research in this area could focus

on the media coverage of refugees from Ukraine by the Czech media or use a comparative method to compare the frequency and content of media coverage of Russian aggression in Ukraine in different European countries.

Seznam zdrojů a literatury

- Allan, S. a Zelizer, B. (2011). *Reporting war journalism in wartime*. London Routledge.
- Allison, R. (2014). Russian ‘deniable’ intervention in Ukraine: how and why Russia broke the rules. *International Affairs*, 90(6), pp.1255–1297. doi:10.1111/1468-2346.12170.
- Balabanov, K., Pashyna, N. a Lysak, V. (2019). Regional Identity in Ukraine: Formation Factors and Functions. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 19.
- Baum, M. A. (2002). Sex, Lies, and War: How Soft News Brings Foreign Policy to the Inattentive Public. *American Political Science Review*, 96(1), pp.91–109. doi:10.1017/s0003055402004252.
- Bergquist, G., Soliz, J., Everhart, K., Braithwaite, D. O. a Kreimer, L. (2018). Investigating Layers of Identity and Identity Gaps in Refugee Resettlement Experiences in the Midwestern United States. *Western Journal of Communication*, 83(3), pp.383–402. doi:10.1080/10570314.2018.1552009.
- Bloom, W. (1990). *Personal identity, national identity and international relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buyer, M. (2008). Negotiating Identity and Displacement among the Somali Refugees of Cape Town. *South African Historical Journal*, 60(2), pp.226–241. doi:10.1080/02582470802416476.
- Carruthers, S. L. (2011). *The media at war*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Çelebi, E., Verkuyten, M. a Bagci, S. C. (2017). Ethnic identification, discrimination, and mental and physical health among Syrian refugees: The moderating role of identity needs. *European Journal of Social Psychology*, 47(7), pp.832–843. doi:10.1002/ejsp.2299.
- Chernov, M. (2022). *20 days in Mariupol: The team that documented city’s agony*. [online] AP NEWS. Dostupné z: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-europe-edf7240a9d990e7e3e32f82ca351dede>.
- Čírtková L. (2007). *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada.

- D'Anieri, P. J. (1999). *Economic interdependence in Ukrainian-Russian relations*. Albany: State University Of New York Press.
- Dawar, A. (2008). Putin warns Nato over expansion. *The Guardian*. [online] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2008/apr/04/nato.russia>.
- Deacon, Z. a Sullivan, C. (2009). Responding to the Complex and Gendered Needs of Refugee Women. *Affilia*, 24(3), pp.272–284. doi:10.1177/0886109909337401.
- Dočekalová, M. (2006). *Tvůrčí psaní pro každého : jak psát pro noviny a časopisy, jak vymyslet dobrý příběh, praktická cvičení*. Grada.
- Balabanova, E. (2022). *Media, wars and politics : comparing the incomparable in Western and Eastern Europe*. London: Routledge.
- Esses, V. M., Hamilton, L. K. a Gaucher, D. (2017). The Global Refugee Crisis: Empirical Evidence and Policy Implications for Improving Public Attitudes and Facilitating Refugee Resettlement. *Social Issues and Policy Review*, 11(1), pp.78–123. doi:10.1111/sipr.12028.
- Evropská rada (2017). *EU relations with Ukraine*. [online] Europa.eu. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/ukraine/>.
- Fazel, M., Wheeler, J. a Danesh, J. (2005). Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: a systematic review. *The Lancet*, 365(9467), pp.1309–1314. doi:10.1016/s0140-6736(05)61027-6.
- Fengler, S., Kreutler, M., Alku, M., Barlovac, B., Bastian, M., Bodrunova, S. S., Brinkmann, J., Dingerkus, F., Hájek, R., Knopper, S., Kus, M., Láb, F., Lees, C., Litvinenko, A., Medeiros, D., Orlova, D., Ozolina, L., Paluch, A., Nicoleta Radu, R. a Stefanikova, S. (2018). The Ukraine conflict and the European media: A comparative study of newspapers in 13 European countries. *Journalism*, 21(3), pp.399–422. doi:10.1177/1464884918774311.
- Frater-Mathieson, K. (2004). Refugee trauma, loss and grief Implications for intervention. In: *Educational Interventions for Refugee Children: Theoretical Perspectives and Implementing Best Practice*. London: Routledge.

Gilboa, E. (2005). The CNN Effect: The Search for a Communication Theory of International Relations. *Political Communication*, [online] 22(1), pp.27–44.
doi:10.1080/10584600590908429.

Grandi, F. (2022). <https://twitter.com/filippograndi/status/1500395166624010249>. [online] Twitter. Dostupné z: <https://twitter.com/FilippoGrandi/status/1500395166624010249>.

Halada, J. a Osvaldová, B. (2017). *Slovník žurnalistiky : výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum.

Harris, S. a Sonne, P. (2021). Russia planning massive military offensive against Ukraine involving 175,000 troops, U.S. intelligence warns. *Washington Post*. [online]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/national-security/russia-ukraine-invasion/2021/12/03/98a3760e-546b-11ec-8769-2f4ecdf7a2ad_story.html.

Hatoss, A. (2012). Where are you from? Identity construction and experiences of ‘othering’ in the narratives of Sudanese refugee-background Australians. *Discourse & Society*, 23(1), pp.47–68. doi:10.1177/0957926511419925.

Jakobsen, P. V. (2000). Focus on the CNN Effect Misses the Point: The Real Media Impact on Conflict Management is Invisible And Indirect. *Journal of Peace Research*, 37(2), pp.131–143. doi:10.1177/0022343300037002001.

Jošticová, H. (2020). *From Kitchens to Trenches: Social Mobilisation in Mariupol and Luhansk, 2013-2014*.

Karácsonyi, D., Kocsis, K., Kovály, K., Molnár, J. and Póti, L. (2014). East-West dichotomy and political conflict in Ukraine - Was Huntington right? *Hungarian Geographical Bulletin*, 63(2), pp.99–134. doi:10.15201/hungeobull.63.2.1.

Karatnycky, A. (2005). Ukraine’s Orange Revolution. *Foreign Affairs*, 84(2), p.35.
doi:10.2307/20034274.

Keats, D. M. (2003). *Interviewing : a practical guide for students and professionals*. Buckingham: Open University Press.

Kofman, M. (2017). *Lessons from Russia's operations in Crimea and Eastern Ukraine*. Santa Monica Rand Corporation.

Kozłowska, H. (2014). *The Fascists Are Coming, the Fascists Are Coming!* [online] Foreign Policy. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2014/06/02/the-fascists-are-coming-the-fascists-are-coming/>.

Kulyk, V. (2016). National Identity in Ukraine: Impact of Euromaidan and the War. *Europe-Asia Studies*, 68(4), pp.588–608. doi:10.1080/09668136.2016.1174980.

Kuzio, T. (2005). Neither East Nor West: Ukraine's Security Policy Under Kuchma. *Problems of Post-Communism*, 52(5), pp.59–68. doi:10.1080/10758216.2005.11052215.

Kyiv International Institute of Sociology (2004). *Ukraine: Presidential Elections 2004 and the Orange Revolution*. [online] Dostupné z: <https://www.kiis.com.ua/materials/articles/president%20election%20in%20ukraine%202004.pdf>.

Kyiv International Institute of Sociology (2014). *News - The views and opinions of South-Eastern regions residents of Ukraine: April 2014*. [online] kiis.com.ua. Dostupné z: <https://kiis.com.ua/?lang=eng&cat=news&id=258>.

Lazarenko, V. (2020). Mapping identities: Narratives of displacement in Ukraine. *Emotion, Space and Society*, 35, p.100674. doi:10.1016/j.emospa.2020.100674.

Malkki, L. (1992). National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity Among Scholars and Refugees. *Cultural Anthropology*, 7(1), pp.24–44. doi:10.1525/can.1992.7.1.02a00030.

McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. Los Angeles: Sage.

Miller, C. (2022). <https://twitter.com/christopherjm/status/1495877575792631809>. [online] Twitter. Dostupné z: <https://twitter.com/christopherjm/status/1495877575792631809>.

Ministerstvo vnitra (2022). <https://twitter.com/vnitro/status/1518122572054892546>. [online] Twitter. Dostupné z: <https://twitter.com/vnitro/status/1518122572054892546>.

Moravec, V. (2009). Rozhovor v rozhlasovém a televizním vysílání. In: *Rozhovory o interview*. Karolinum.

Nohrstedt, S. A., Kaitatzi-Whitlock, S., Ottosen, R. and Riegert, K. (2000). From the Persian Gulf to Kosovo — War Journalism and Propaganda. *European Journal of Communication*, 15(3), pp.383–404. doi:10.1177/0267323100015003007.

Nygren, G., Glowacki, M., Hök, J., Kiria, I., Orlova, D. and Taradai, D. (2016). Journalism in the Crossfire. *Journalism Studies*, 19(7), pp.1059–1078. doi:10.1080/1461670x.2016.1251332.

OBSE (2022). *OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM) Daily Report 37/2022 issued on 17 February 2022*. [online] www.osce.org. Dostupné z: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/512506>.

Oleksiyenko, A., Terepyshchyi, S., Gomilko, O. a Svyrydenko, D. (2020). ‘What Do You Mean, You Are a Refugee in Your Own Country?’: Displaced Scholars and Identities in Embattled Ukraine. *European Journal of Higher Education*, 11(2), pp.101–118. doi: 10.1080/21568235.2020.1777446.

OSN (2014). *Backing Ukraine’s territorial integrity, UN Assembly declares Crimea referendum invalid*. [online] UN News. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2014/03/464812-backing-ukraines-territorial-integrity-un-assembly-declares-crimea-referendum>.

Osvaldová, B. (2009). *Rozhovory o interview*. Praha: Karolinum.

Palán, A. (2009). Nejsilnější odpovědi se rodí z mlčení. In: *Rozhovory o interview*. Karolinum.

Potichnyj, P. J. (1991). The Referendum and Presidential Elections in Ukraine. *Canadian Slavonic Papers*, 33(2), pp.123–138. doi:10.1080/00085006.1991.11091956.

Radio Svoboda (2014). *Небесна Сотня. Список загиблих, складений 25 лютого 2014 року*. [online] Радіо Свобода. Dostupné z: <https://www.radiosvoboda.org/a/25276530.html>.

Reuters (2022). Timeline: The events leading up to Russia’s invasion of Ukraine. *Reuters*. [online]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/events-leading-up-russias-invasion-ukraine-2022-02-28/>.

Ruß-Mohl, S. a Bakičová H. (2005). *Zurnalistika : komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha: Grada Pub.

- Rutland, P. (2015). *An Unnecessary War: The Geopolitical Roots of the Ukraine Crisis*. [online] E-International Relations. Dostupné z: <https://www.e-ir.info/2015/04/09/an-unnecessary-war-the-geopolitical-roots-of-the-ukraine-crisis/>.
- Sasse, G. a Lackner, A. (2018). War and identity: the case of the Donbas in Ukraine. *Post-Soviet Affairs*, 34(2-3), pp.139–157. doi:10.1080/1060586x.2018.1452209.
- Schwalbe, C. B., Silcock, B. W. a Keith, S. (2008). Visual Framing of the Early Weeks of the U.S.-Led Invasion of Iraq: Applying the Master War Narrative to Electronic and Print Images. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(3), pp.448–465. doi:10.1080/08838150802205702.
- Schwartz, M. a Reinhard, S. (2022). How Russia's Military Is Positioned to Threaten Ukraine. *The New York Times*. [online]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/interactive/2022/01/07/world/europe/ukraine-maps.html>.
- Shacknove, A. E. (1985). Who Is a Refugee? *Ethics*, 95(2), pp.274–284. doi:10.1086/292626.
- Šídlo, J. (2009). Interview je zpráva. In: *Rozhovory o interview*. Karolinum.
- Silove, D. (1999). The Psychosocial Effects of Torture, Mass Human Rights Violations, and Refugee Trauma. *The Journal of Nervous & Mental Disease*, 187(4), pp.200–207. doi:10.1097/00005053-199904000-00002.
- Smith, L. R. (2013). Female refugee networks: Rebuilding post-conflict identity. *International Journal of Intercultural Relations*, [online] 37(1), pp.11–27. doi:10.1016/j.ijintrel.2012.04.011.
- Smoor, L. (2017). Understanding the Narratives Explaining the Ukrainian Crisis: Identity Divisions and Complex Diversity in Ukraine. *Acta Universitatis Sapientiae, European and Regional Studies*, [online] 11(1), pp.63–96. doi:10.1515/auseur-2017-0004.
- Státní statistický úřad Ukrajiny (2001). *About number and composition population of UKRAINE by data All-Ukrainian population census '2001 data*. [online] 2001.ukrcensus.gov.ua. Dostupné z: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/nationality/>.

Stebelsky, I. (2018). A tale of two regions: geopolitics, identities, narratives, and conflict in Kharkiv and the Donbas. *Eurasian Geography and Economics*, 59(1), pp.28–50.

doi:10.1080/15387216.2018.1428904.

Stecklow, S. a Akymenko, O. (2014). Special Report: Flaws found in Ukraine's probe of Maidan massacre. *Reuters*. [online] 10 Oct. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-killings-probe-special-report-idUSKCN0HZ0UH20141010>.

Forró, T. (2020). *Donbas : reportáž z ukrajinského konfliktu*. V Praze: Paseka.

Úmluva o právním postavení uprchlíků. 189 UNTS 137.

UNHCR (2022). *Situation Ukraine Refugee Situation*. [online] data2.unhcr.org. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

Unian (2015). *Minsk Agreement: Full text in English*. [online] www.unian.info. Dostupné z: <https://www.unian.info/politics/1043394-minsk-agreement-full-text-in-english.html>.

Verner, P. (2010). *Zpravodajství a publicistika*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského.

Wilson, A. (2016). The Donbas in 2014: Explaining Civil Conflict Perhaps, but not Civil War. *Europe-Asia Studies*, 68(4), pp.631–652. doi:10.1080/09668136.2016.1176994.

Wise, C. R. a Brown, T. L. (1998). The separation of powers in Ukraine. *Communist and Post-Communist Studies*, 32(1), pp.23–44. doi:10.1016/s0967-067x(98)00020-8.

Wolczuk, K. (2000). History, Europe and the 'National Idea': The 'Official' Narrative of National Identity in Ukraine. *Nationalities Papers*, 28(4), pp.671–694.

doi:10.1080/00905990020009674.

Woroniccka-Krzyzanowska, D. a Palaguta, N. (2016). Internally Displaced Persons and Elections under Military Conflict in Ukraine. *Journal of Refugee Studies*, 30(1).

doi:10.1093/jrs/few021.

Yost, D. S. (2015). The Budapest Memorandum and Russia's intervention in Ukraine. *International Affairs*, 91(3), pp.505–538. doi:10.1111/1468-2346.12279.

Zhukov, Y. M. (2016). Trading hard hats for combat helmets: The economics of rebellion in eastern Ukraine. *Journal of Comparative Economics*, 44(1), pp.1–15.
doi:10.1016/j.jce.2015.10.010.

Zhurzhenko, T. (2014). A Divided Nation? Reconsidering the Role of Identity Politics in the Ukraine Crisis. *Die Friedens-Warte*, 89(1/2).

Teze bakalářské práce

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze praktické BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Kramlová Jana

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2018/19

Studijní obor/forma studia:

ZBC (7202R006)/prezenční

Razítko podatelny:

Univerzita Karlova	
Fakulta sociálních věd	
Došlo dne:	15 -03- 2022 -1-
Čj: 62	Příloh:
Přiděleno:	

Název praktické a teoretické části bakalářské práce v češtině:

Vyhnutí Putinovou invazí. Rozhovory s válečnými uprchlíky z Ukrajiny

Název praktické a teoretické části bakalářské práce v angličtině:

Driven out by Putin's Invasion. Interviews with Refugees from Ukraine

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2021/2022, září

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

(fotokniha, televizní/rozhlasový dokument, esej, soubor textů etc.)

Práce se zaměří na aktuální téma – válku na Ukrajině. Prostřednictvím rozhovorů přiblíží situaci i vnímání konfliktu těmi, kdo z Ukrajiny před válkou prchli. Kromě konkrétních příběhů a zkušeností, které rozhovory představí, bude cílem práce také zachytit roli, kterou v tomto ohledu sehrála média. Teoretická část práce se bude věnovat jednak konceptům válečné žurnalistiky a uprchlictví, jednak rozhovoru jako žurnalistickému žánru a způsobům jeho tvorby. Praktickou část bude tvořit příloha se sérií rozhovorů.

Předpokládaná struktura teoretické práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Úvod: Představení tématu a cíle práce.
2. Kontextuální část: Média a válka; Uprchlíci.
3. Teoretická a metodologická část: Rozhovor jako publicistický žánr; Rozhovor v praxi.
4. Závěr: Shrnutí poznatků a přínosu práce.

Druh praktické práce/předpokládaná podoba:

Příloha s rozhovory.

Vymezení zpracovávaného materiálu:

Zpracovávaným materiálem budou výpovědi respondentů získané během rozhovorů.

Postup (metodologie v teoretické části a technika v praktické části práce) při zpracování materiálu:

V teoretické části se bude jednat o obsahovou analýzu již publikované literatury a dalších textů a zdrojů k tématu práce. V praktické části bude metodou rozhovor.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

HOSKINS, Andrew; O'LOUGHLIN, Ben. War and media. Polity, 2010.

Kniha se věnuje roli médií ve válečných stavech a dynamickému vztahu sdělovacích prostředků a války. Hoskins and O'Loughlin vysvětlují roli digitálních médií v konfliktech a šíření informací z bojiště masovému publiku.

GEORGIU, Myria; ZABOROWSKI, Rafal. Media coverage of the "refugee crisis": A cross-European perspective. Rada Evropy, 2017.

Materiál mapuje narativy, které se objevovaly v médiích osmi evropských států během poslední velké migrační vlny v Evropě v roce 2015. Vysvětluje, jak se ve veřejném mínění ohledně tehdejší „migrační krize“ proměnilo hlavní téma tehdejší diskuse ze solidarity na sekuritizaci.

OSVALDOVÁ, Barbora a Radim KOPÁČ. Rozhovory o interview. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1618-6.

Cílem publikace je poskytnout čtenáři různé osobní pohledy na žánr rozhovor. Publikace žánr vymezuje, nastiňuje jeho historický vývoj a zabývá se i jeho současným místem v médiích, včetně těch internetových. Do publikace přispěli svými zkušenostmi s rozhovorem známí autoři. Texty zahrnují jak informace z denní žurnalistické práce, tak praktické rady k přípravě interview.

RUSS-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Přeložila Hana BAKIČOVÁ. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0158-8.

Knihla představuje úvod do žurnalistické praxe. Navazuje na teorii komunikace a přidává postřehy z praktického prostředí redakcí. Bude využita jak při psaní teoretické části, tak při tvorbě samotných rozhovorů.

KEATS, Daphne. *Interviewing: A practical guide for students and professionals*. UNSW Press, 1999.

Knihla je komplexním průvodcem pro tvorbu rozhovorů pro studenty i profesionály. Provází čtenáře jednotlivými kroky jeho tvorby od formulování otázek po interpretaci odpovědí. Nabízí také příklady z praxe.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

ZITKA, Lukáš. *Vizuální reprezentace uprchlické krize v českých tištěných médiích*. 2018. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce Láb, Filip.

BARTOŠOVÁ, Linda. *Vybrané aspekty referování o migrační vlně ve zpravodajských relacích České televize a TV Prima*. 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce Moravec, Václav.

CAJTHAMLOVÁ, Tereza. *Reflexe vlastní předpojatosti u novinářů informujících o uprchlické a migrační krizi* [online]. Brno, 2017 [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/yauqb/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jakub MACEK.

FRIDRICHOVÁ, Jesika. *Sémiotická analýza pojmů "uprchlík" a "migrant" v kontextu současné migrační krize*. 2019. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra mediálních studií. Vedoucí práce Podzimek, Jan.

KUČMÁŠ, Kryštof. *Role českých médií v sekuritizaci imigrace*. Praha, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí práce Karásek, Tomáš.

KOHOUT, David. *Zpravodajská fotografie jako forma symbolické sociální inkluze a exkluze uprchlíků* [online]. Brno, 2019 [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/mvfya/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jaromír VOLEK.

JANKŮ, Markéta. *Dehumanizace obrazu uprchlíka v českých médiích* [online]. Hradec Králové, 2018 [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/e2gnwa/>. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce ThLic. Petr František Burda, Th.D.

Datum / Podpis studenta/ky

14.3.2022

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzují, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

KUINEC DAVID

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

14.3.2022

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vrátit se do doby, než to všechno začalo (soubor rozhovorů).